

Qarşısında bir sənəd var. Bu, Nurulla müəllimin öz dəsti-xətti ile yazdığı tərcümeyi-halidir. Ömrünün 57-ci ilində yazdığını bu tərcümeyi-hal vur-tut ikicə səhifəyə sıçışib...

"Mən, Nurulla Əmrullu oğlu Xəlilov 1929-cu ildə Dəvəçi rayonun Zağlı kəndində anadan olmuşam.

1936-cı ilin sentyabr ayında Zağlı ibtidai məktəbinə daxil olmuşam. 1945-ci ildə Düzbilici kənd orta məktəbini bitirib, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutun hazırlıq şöbəsində, sonra isə institutun filologiya fakültəsində oxumuşam.

1950-ci ildə institutun filologiya fakültəsini bitirib təyinatla Quba Dövlət Müəllimlər İnstitutuna baş müəllim göndərilmişəm, 1953-cü ilin sentyabr ayında həmin institut bağlandıqdan sonra Quba şəhərində müəllim işləmişəm ve yerli "Qızıl Quba" qəzeti ndə şöbə müdürü vəzifəsində çalışmışəm. 1954-cü il yanvar ayının 22-də Maarif Nazirliyinin əmri ilə Dəvəçi rayonunun Pirəbədi kəndində ki orta məktəbə direktor təyin edilmişəm.

1960-ci ilin ilk dərs gündündə Dəvəçi şəhər orta məktəbinin direktoru vəzifəsinə təyin olunmuşam.

1965-ci ilin yanvar ayında Dəvəçi rayon xalq maarif şöbəsinin müdürü vəzifəsinə irəli çəkilmişəm. 1966-cı ilin iyul ayında öz razılığımla əvvəlki iş yerim - Dəvəçi şəhər orta məktəbinə qaytarılmışam.

1978-ci ilin yanvar ayında yenidən Dəvəçi rayon xalq maarif şöbəsinin müdürü vəzifəsinə irəli çəkilmişəm. Bakı şəhərinə keçməyimlə əlaqədar verdiyim ərizəyə əsasən, 1983-cü il aprel ayının 28-də tutduğum vəzifədən azad olunmuşam. 1983-cü ilin iyun ayından hal-hazırkı kimi respublika Maarif Nazirliyində metodist işləyirəm".

Tərcümeyi-hal sahibinin öz əli ile yazdığı ikicə səhifə vərəqdə yer tutan ömrə yolu isə indi cild-cild kitablara sığmayan neçə-neçə xatirələrə əvərilib, nağıl kimi sehri, şirin söhbətlərə dönüb.

O xatirələri dinləsəniz, özünüz de şahidi olarsınız ki, Nurulla müəllimin dünyasını dəyişdiyi vaxtdan otuz il keçədə, onunla bağlı bütün xatirələr sanki çox təzədi, elə bil dipları bir adam haqqında söz-söhbət gedir...

İndiki Şabran rayonundakı ən böyük təhsil ocaqlarından birinə, Tofiq Abbasov adına şəhər orta məktəbinə Nurulla müəllimdən sonra çox adam rəhbərlik edib. Ancaq indinin özünə kimi də "Nurulla müəllimin məktəbi" adı ilə möhürünləb bu təhsil ocağı...

1960-ci ildən istifadəyə verilən bu məktəbin ilk direktoru Nurulla müəllim olub və qısa bir fasılə ilə 18 il bu məktəbə rəhbərlik edib. Çox yox, cəmi dörd-beş ildən sonra məktəbi qabaqcıl təlim-terbiyə ocağı kimi respublikada tanıdıb. Bu təhsil ocağı "Nurulla müəllimin məktəbi" adı ilə əbəs yere ünvanlanmayıb. Hazırda məktəbin direktoru işleyen Fikret Şamxalovun sözlərini xatırlayıram: "Bəzən işdə onun əli ilə tərtib edilib hazırlanmış sənədlərlə rastlaşırıam. Nə qədər obyektiv, ədaletli və işgülzər bir məktəb direktoru imiş! Onun qoyub getdikləri indi də ka-

TALELƏRƏ DÜŞƏN İŞIQ...

Tərcümeyi-hala sığmayan ömür

ra gəlir..."

Nurulla müəllimin boş hay-küylə işi yox idi. Zahirən çox soyuq-yanlı görünürdü. Amma o, məktəbin kandarından içəri ayaq basan andan müəllimlərdən tutmuş yuxarı sinif şagirdlərinə kimi hamı özünü yığışdırardı. Bu, kollektivin direktora hörmət və ehtiramı idi.

Nurulla müəllimin məktəbində çalışanlara qibət edirdilər və çox vaxt soruşturular ki, Nurulla müəllim onları necə tapıb bir yerə toplayıb.

Rayonda ən güclü müəllim kimi ad çıxmış həmin pedaqoqlar Nurulla müəllimin məktəbinə fəaliyyətə ən adı bir müəllim kimi başlamışdır. Onları Nurulla müəllim yetişdirmişdi, öyrətmüşdi. Və onlar da öz təcrübələri, əməkləri ilə Nurulla müəllimi adlı-sanlı məktəb direktoru kimi tanıtmışdır.

Bir vaxt Nurulla müəllimin şagirdi olmuş "Tərəqqi" medallı Həqiqət Əzimova-Adığözəlovanın səhbəti yadına düşür: "1968-ci ildə sinfimizin 25 məzunundan 20 nəfəri ali məktəblərə, 5 nəfəri isə texnikumlara daxil olmuşdu. Mən də öz sevimli müəllimimin yolu ilə gedib Pedaqoji İnstituta qəbul olunmuşdum. Onun kimi dil-ədəbiyyat müəllimi olacaqdım".

Institutun son kursunda oxuyurdum. Bir gün institutumuzun geniş foyesində Nurulla müəllim ilə qarşılaşdım. İmtahan vaxtları idi. Mənimle hal-əhval tutandan sonra qiyət kitabçamı istədi, qiyətərimlə tanış olduqdan sonra cöhəri guldü: "Aferin, qızım, Tofiq Abbasov adına məktəbin məzunu olduğunu unutma!"

Ali məktəbi bitirdikdən sonra təyinatla rayonumuza qayıtdım, məni mezunu olduğum məktəbə göndərdilər. Həmin il məktəbə məndən başqa bir neçə nəfər də gənc müəllim gəlmışdı. Zəhəmli direktorımız az qala hər gün bizimlə maraqlanır, dəslərimizdə iştirak edirdi. Dinlədiyi dəslər haqqında fikir söyləyərkən tərifli sözler deməkdə çox xəsislik edir, əsasən, nöqsan və çatışmazlıqlarımızı deyir, sonra da məsləhətlər verir, metodik kömək göstərir. Mən elə gəldi ki, məne qarşı daha tələbkardır. (Sən demə, o vaxt biz gənc müəllimlərin hamısı belə fikirləşmiş). Açığını deyim ki, onda sevimli müəllimimin bu tələbkarlığından ürəyimdə hətta inciyirdim də.

Məktəbimiz respublikada məşhur, qabaqcıl tədris ocaqlarından biri kimi tanındı. Adlı-sanlı qonaqlar, görkəmli pedaqoq-alımlar, metodistlər tez-tez məktəbimizə gəlir, ayrı-ayrı fənn müəllimlərinin dəslərində iştirak edir, şagirdlərimizlə müxtəlif pedaqoji təcrübələr, eksperimentlər aparırdılar.

Bir gün VIII sinifdə ədəbiyyatdan dərs keçirdim. Qapı döyüldü, məktəbin direktoru və üç nəfər nümayəndə sinif otağına girdi. Cəmi iki-üç illik pedaqoji staja malik bir müəllim kimi əvvəlcə həyəcanlısan da, özümü tez ələ aldım. Şagirdlərimə də arxayın idim və dərs yüksək fəallıq şəraitində sona çatdı. Zəng vuruldu.

Yenidən həyəcanlandım. Məni narahat edən yalnız bu iddi ki, görən, Nurulla müəllim dərsimdən razı qaldırmışdır.

Müəllimlər otağında qonaqlar - Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun əməkdaşları və Məarif Nazirliyinin inspektoru dərsdən çox razı qaldıqlarını bildirdilər. Nurulla müəllim isə fəxrə birçə kəlmə söz dedi: "Öz məktəbimin məzunlarındanandır. Şagirdim olub".

Sevincimin həddi-hüdudu yox idi. Bir müəllim kimi ilk və ən bö-

yük mükafatımı almışdım".

***

1980-ci ildə Nurulla müəllim bir vaxt rehbərlik etdiyi Dəvəçi şəhər Tofiq Abbasov adına orta məktəb haqqında pedaqoji ictimaiyyət tərəfindən maraqla qarşılanın bir kitab yazmışdı. N.Xəlilov öz kitabında yazırırdı: "1960-ci ildə bir tipi li layihə ilə tikilmiş geniş müasir binaya malik ikimərtəbəli məktəbimizde 1000 nəfərdən çox şagird təhsil alır. Məktəbdə 24 fənn kabinet, lazımi avadanlıqla təchiz olunmuş idman və iclas zalları, 1000 nəfərlik yeməkxana, maşın-şurası, evdarlıq (xidmət əməyi) kabinetləri fəaliyyət göstərir. Şagirdlərin istifadəsində bir hektarlıq tədris-təcrübə sahəsi var.

Məktəbdə şagirdlərin təlim-tərbiyəsi ilə 70 nəfərdən çox müəllim məşğul olur.

Bu təhsil ocağı rayonun metod-birləşmə mərkəzidir. Məktəb bey-nəmələ məktəbdür. Burada səkkiz millətin övladı oxuyur.

Son 20 ildə 23 nəfər məzun məktəbi qızıl və gümüş medallarla bitirib. Hər il 35-40 nəfər məzun tərifnamələre layiq görülür. İstər medalçılar, istərsə də ayrı-ayrı fənlərə görə xüsusi tərifnamə ilə məktəbi bitirmiş şagirdlər müvəffəqiyətlə imtahan verib ali və orta ixtisas məktəblərinə qəbulda özlərini doğruldurlar. Məzunları arasında elmlər namizədi, elmlər doktoru olanlar çıxdı.

Nurulla müəllim çox həssas, ürəyi nazik insan idi. Onun ürəyi yuxalığının şahidi elə özüm olmuşam. Yadımdadır, 1969-cu ildə orta məktəbdə buraxılış imtahanlarını verirdik. İmtahanı komissiyasının da sədri məktəbimiz direktoru Nurulla müəllim idi. Sinfimizdə yaxşı oxuyan bir şagird vardi. İmtahanları da yaxşı qiymətlərlə-

verirdi. Xarici dilden - alman dilindən sonuncu imtahanımız iddi. Həmin yoldaşımızın imtahan biletinin suallarına cavabları Nurulla müəllimi qane etmədi. Fənn müəllimimiz də gileyəndi: "Çalışan şagirddir, amma il boyu nə qədər etdim, inadından el çekmedi..."

Elə bu zaman həmin şagird titrək səsle: "Müəllim, anam deyir ki, dayını mühərabəde almanın ölümür. Onların dili sənə gərək deyil. Anamın sözündən çıxa bilmirdim..."

Sınıf süküt içinde iddi. Nurulla müəllim də kövrəlmişdi. Ancaq o, özünü tez ələ aldı: "Ananın dediyi almanın hamısı faşist deyil, oğlum..." Sonra biz Hötenin, Bəthovenin... adlarını eşitdi.

Bunlardır Nurulla müəllimin tərcümeyi-halı...

Ancaq Nurulla müəllim öz əli ilə axırıncı dəfə tərcümeyi-halını yazanda 1985-ci ildə. 1987-ci ildə aprel ayının 12-ə - Nurulla müəllimin dünyadan köçəcəyi günə hələ vardi. Ölüm güclü çıxb onu həyatdan apara bildi. Ancaq neçənə yaxın və uzaq adamların xatırında yaşayan ömrə ölümün güclü çata bilmədi.

XATIRƏ YARPAQLARINDAN

Cib dəftərçəmədə bir vaxt Nurulla müəllimlə oturub durmuş tənmiş adamların onunla bağlı üzək sözleri, xatirələri var. (İndi elə həmin adamlardan aramızda həyatda olmayı da var.) Söyümün bu yerində həmin xatirələrə üz tuturam.

Səyavuş SƏRXANLI (şair-publisist): - Azərbaycanı müstəqil və həm də o taylı-bu taylı bütöv görəmək Nurulla müəllimin ən böyük arzusu idi. Görüşəndə böyük qardaş kimi həmişə gülə-gülə mənə:

- Saq ol, - deyirdi, - yaxdıqın bu

ikicə misraya görə: "Bir qanad o taydır, bir qanad bu tay, ha uçur

bir yana çıxmayır Vətən!" - heyf,

əcəl onu Böyük Azadlığın lap as-

tanasında yaxaladı. Amma dün-

yadan çox inamlı getdi: "Bele qal-

maz, qala bilməz, - deyirdi. Axi,

Arazın üstündə Vətən ayırdırsa,

Arazın altında Vətən torpağı bir-

dir, ayrılmazdır!"

Əbəs yere ən yaxın dostlarından biri unudulmaz Şixəli Qurbanov deyildi? Şixəli rəhmətliyik bu evə tez-tez gələrmiş. Xüsusən, Bakıda hökumət işlərində yorulub dəri xanda-

da...

1969-cu ilin martı iddi. Dəvəçiye məşhur Damansk qəhrəmanı Tofiq Abbasovdan yazmağa getmişdim. Elə Bakıda eşitmışdım ki, Tofiqin oxuduğu məktəbin direktoru respublikamızın tanınmış, adlı-sanlı maarif xadimlərindən-

Nurulla az vaxt içerisinde özünü çalış姜an, bacarıqlı, ictimaiyyətçi tələbə kimi göstərdi. O, fakültə komsomol təşkilatının işində yaxından iştirak edirdi. O zaman institut komsomol komitəsinin katibi sonralar xalqımızın sevimli oğlu, yazıçı, ictimai xadim kimi tanınmış Şixəli Qurbanov idi. Mən komsomol komitəsinin bürü özü, "Komsomol" divar qəzetinin redaktoru idim. Nurullanın gənclər təşkilatındaki fəaliyyəti Şixəli Qurbanov ilə yaxın dostluqla nəticələndi. Bizim dostluğumuzun ümumi işə təsiri böyük idi. Bu dostluq sonralar da davam etdi.

(ardı 16-ci səhifədə)

TALELƏRƏ DÜŞƏN İŞİQ...

Tərcümeyi-hala sığmayan ömür

(əvvəli 12-ci səhifədə)

Tələbəlik illeri sürelət keçirdi. Axıncı kursda redaktorluq tələbələrdən 12 nəfər ayrıb ali məktəb üçün kadr hazırlamaq istədiklərini bildirdi. Bu tələbələr arasında Nurulla da var idi. O zaman çox məşhur alimlərdən professor Əhməd Seyidov, Mehdi Məhdizadə, Əbdülezel Dəmirçizadə, Əhməd Kərdi Zeküzadə, Cəfər Xəndan, Nazim Axundov, Zeynal Təğızadə və başqaları bizim üçün xüsusi kurslar, məsləhətlər təşkil edirdilər. Pedaqoji təcrübəni isə üç ay müddətinə Sabir adına texnikumda keçdik. İnstitutu 1950-ci ilde bitirdik. Nurulla ilə mənim təyinatımızı Quba şəhərində fəaliyyət göstərən ikişilik Müəllimlər İnstitutuna verdilər. Biz böyük ruh yüksəkliyi ilə fəaliyyətə başladıq.

Məktəbin, maarifin yiğin-yığın qayğıları ilə yanaşı Nurulla elmi tədqiqatda dərin maraq göstərdi. O, Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası sahəsində apardığı axtarışlarını namızədlik dissertasiyası şəklində ümumi-ləşdirdi. Çox maraqlıdır ki, adətən, namızədlik diplomunu alanlar ali məktəblərdə yer tutmağa çalışdıqları halda, Nurulla öz səadətini təcrübədə, zəhmətkeş balalarının təlim və təriyəsində göründü.

Aşya xanım (həyat yoldaşı): - Nurulla ilə biz təkcə məhribən ömür-gün yoldaşı yox, həmdəm, sirdəş olmusuq.

Ağır xəstə yatan vaxtları idı. Palatada çarpayısının yanını kəsdirib gecə-gündüz başına dolanırdım. Nazını çəkir, üstündə yarpaq kimi əsirdim.

Cavan bir tibb bacısına bütün bunnar qəribə gelmişdi. Bir gün özünü saxlaya bilməyib soruşdu: "Xəstə Sizin oğlunuzdur?..."

Onun bu sualından açığı heyretləndim, özümü saxlaya bilməyib açıqla xəbər aldım: "Bəyəm onun anası yaşda adama heç oxşayıram?..."

Tibb bacısı gülümsədi: "Burasını

özüm de bilirəm, - dedi, - iş bundadır ki, yalnız və yalnız ana öz övladının üstündə beləcə əsib nazını çeker..."

Aradan bir az keçmiş həmin tibb bacısı bir də soruşdu: "Bəs cavanlıqda necə olmuşsunuz? Sizə qibətə edirəm..."

Budəfəki cavabımı hiss etdim ki, qız inandı: "İnan mənə, qızım, biz ki-mi qəlbə bir can olmuşuq!..."

Bizim bir-birimizə məhəbbətimiz qarşılıqlı idı. Ömrünün son günlərində o, sağalmaz dərdə düber olduğunu başa düşdü. Fikirli olmuşdu, ağır olmuşdu. Çarpayıda üzünü divara sarı çevirib yatar, saatlarla susub durardı. Bunu başqa yere yozurduq.

Yox, demə Nurulla özündən, ölməndən qorxmurmuş...

Bir gün ikilikdə üzünü mənə tutub: -Mən övladlarımı yerbəyer edib gedirəm. Asya, - dedi, - onlar səridən nigarənciliyim yoxdu. Təkcə... sən səridən nigaranaq!..."

***

1978-ci ilin yanvar ayında Nurulla müəllimin rayon Xalq Maarif Şöbəsinə (o zaman belə adlanırdı) müdir təyin etdi. Rayonun rəhbər təşkilatlarının tapşırıqları ilə şöbənin əməkdaşları vəzifələrinə aid olmayan işlərə cəlb edilir, işdən ayrııldırlar. Bu da şöbənin ahengdar işinə mənfi təsir göstərirdi. Nurulla müəllimin nüfuzu belə hallara son qoydu. O, şöbənin əməkdaşlarına yüksək tələbkarlıqla yanaşır, həm də onları kənar qüvvələrin təzyiqindən qoruyurdu. Nurulla müəllimin Maarif şöbəsinə müdirlik etdiyi müddətdə təhsil müəssisələri daha bacarıqlı, işgüzər, cavan rəhbər kadrları möhkəmləndirildi. Məktəblərdə xeyli əlavə sinif otaqları, idman zalları, tədris emalatxanaları, bufet və yemekxanalar inşa edilib istifadəye verildi. Gəndov, Rəhimli, Ağbaş, Yenikənd (indi Siyəzən rayonunun ərazisindədir) kəndlərində dövlət hesabına birtipli orta məktəb binaları tikilirdi.

1978-1979-cu dərs iline hazırlıq işində qazandığı nailiyyətlərə görə rayon Maarif şöbəsi o zaman Azərbaycan KP MK-nın, Nazirlər Sovetinin, AHİŞ-in və Komsomolun Mərkəzi Komitəsinin keçici Qırmızı Bayraqına layiq görüldü.

Nurulla müəllimin başçılıq etdiyi şöbənin bu nailiyyətləri, onun özünü məqrur, başı dik, qürurlu aparması bədxahalarını açmırıldı. Onlar Nurulla müəllimin təkəbbürlü olması haqqında uydurmalar yayır, onu rayon rəhbərliyinin nəzərindən salmağa çalışırdılar. Nurulla müəllim öz də bunu hiss etdi. Onunla yerli rəhbərlik arasındakı çekişmə rayonun tədris ocaqlarının işinə xələl gətirməsin deyə Nurulla müəllim öz ərizəsinə əsasən tutduğu vəzifədən azad olunmaq qərarına gəldi...

Respublika Maarif Nazirliyi Nurulla müəllimi öz aparatına işə gətirdi. O, ömrünün son illerini Bakıda keçirdi. Pedaqoji İnstytutda məktəbsünəsə böyük ehtiyac var idi. Nurulla müəllim şöbə müdürü vəzifəsindən imtina etdi. Dedi ki, "indi tədqiqat aparan, araşdırın çıxdı, lakin onları həyata keçirən, nece həyata keçirildiyini yoxlayanlar, nöqsanları müəyyənləşdirib aradan qaldırılmasına kömək edənlər isə azdır. Mən praktik fəaliyyətdən ayrıla bilmərəm".

Bəli, Nurulla müəllimin praktik iş üçün, genç nəslin təlim və təriyəsində bilavasitə iştirak etmək, öz biliyini, bacarığını canından çox sevdiyi millətin gelecəyinə sərf etmək üçün dünaya gəlmişdi.

Xalqın geleceyi yoluna nur saçan, onun xoşbəxtliyi uğrunda fədakar olan maarifpərvərələr ölmürlər. Nurulla müəllim bu gün də belə maarifpərvərələrin cərgəsindədir.

Addımlayan canlı işiq idi Nurulla müəllim. Elə işiq kimi də paylandı talelərə, ömlürlərə, ocaqlara. Qoy qəbri nurla dolsun...